

Юрій Кривицький,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-7063-4725

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-10>

УДК 340.114

Ідеологія правової реформи: теоретичний вимір

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світового співтовариства характеризується значним посиленням різноманітних перетворень, що супроводжують фактично всі найважливіші сфери та галузі суспільного життя. Як наслідок, суттєво посилюється динаміка суспільних змін, у зв'язку з чим зростає фактор невизначеності та нестабільності суспільного поступу, посилюються диференціація і розшарування суспільства, загострюються соціально-політичні протиріччя як на національному, так і на міжнародному рівнях. У ході цих складних кризових процесів (особливо в умовах війни та післявоєнної відбудови в Україні) суттєво зростає роль права і правової системи в забезпеченні належної організації та ідейної консолідації суспільства, створенні й гарантуванні безпечних, стабільних і сприятливих умов життєдіяльності людини.

При цьому необхідно відмітити посилення ролі правового дискурсу в ідеологічній сфері суспільства, що означає поступове набуття правовою ідеологією більш вагомого значення в ідеологічному просторі новітнього соціуму. Адже ідеологія

сучасного демократичного суспільства акумулює в собі конвенційні цінності, виражені насамперед через систему правових ідей. На теперішній час надзвичайно складно уявити собі будь-які правові явища та процеси, які б не були пов'язані з правовою ідеологією. У зв'язку з цим потрібно визнати, що чимало правових питань сьогодення не можуть бути належним чином вирішені без врахування значення ідеологічного чинника [1, с. 4]. До категорії таких проблем належать теоретичні та практичні питання правової реформи, що охоплюють формулювання її новітньої ідеології.

Будь-який реформаційний процес має два основні аспекти – ідеологічний і технологічний. Причому беззаперечним є твердження про те, що ефективність усіх реформаційних змін безпосередньо залежить від ідеології, що їх об'єднує. Важливим для реалізації реформ є визначення їх провідної ідеї, змісту основних засад і спрямованості. Відсутність такого консолідуючого компонента може спричинити непередбачувані наслідки, які не завжди матимуть позитивний характер. Окрім того, за можливості

успішного проведення окремих реформ (у певних сферах суспільних відносин), загальної мети і запланованого результату можна не досягти, а успіхи матимуть тимчасовий характер [2, с. 176]. З огляду на це, актуальним є пошук нових дослідницьких підходів до визначення ідеології правової реформи як складової її природи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика ідеології правової реформи безпосередньо чи опосередковано висвітлюється у працях низки вчених, а саме: В.І. Багрія, С.Д. Гусарева, А.М. Колодія, О.М. Костенка, В.В. Лемака, А.І. Луцького, Б.В. Малишева, М.П. Недюхи, Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко, Т.С. Подорожної, П.М. Рабіновича, В.О. Сарапіна, В.М. Селіванова, І.І. Смагіна, Т.І. Тараконич, В.Я. Тація, В.Л. Толстенка, В.І. Шакуна, О.І. Ющика та ін. Соціальна значущість вивчення ідеології визначається загальною динамікою суспільних процесів, що постійно вимагають переосмислення головних орієнтирів людської життєдіяльності. При цьому ХХ ст. – це доба протистояння двох ідеологій: революційної та реформаторської. За своєю суттю це протиріччя є пошуком вирішення давньої проблеми, успадкованої від епохи Просвітництва, – питання вибору революції або реформи як засобу перетворення суспільства. У ХХІ ст. розв'язання назрілих суспільних проблем можливе загалом також двома основними способами – шляхом громадянського конфлікту та революції або шляхом державних (урядових) реформ [3, с. 322].

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є узагальнення і розвиток теоретико-методологічних знань про ідеологію правової реформи в межах розроблення теорії останньої та практичної реалізації прогресивних правових змін. Для досягнення цієї мети сформульовано такі завдання: по-перше, проаналізувати сутність, потенціал і призначення ідеологічного

фактора в ході суспільних перетворень; по-друге, охарактеризувати ідеологію реформ в якості складової суспільної ідеології; по-третє, розкрити ідеологічний фундамент правової реформи, його роль і значення в теорії та практиці істотного, прогресивного перевлаштування права.

Виклад основного матеріалу. Необхідність усебічного і ґрунтовного осмислення феномена ідеології на фоні глибоких реформаційних змін, що відбуваються в сучасних перехідних суспільствах, зумовлена цілою низкою соціальних, економічних, політичних і культурних чинників. У філософській енциклопедичній літературі під ідеологією розуміється сукупність взаємопов'язаних ідей, уявлень і переконань, призначених об'єднувати людей заради спільного життя та спільних дій. Як свідчать історичні дослідження, ніколи не існувало суспільств без наявності в них певних світорозумінь і норм поведінки, тобто ідеологій-світоглядів. Загальноприйняті норми поведінки (основою яких є цінності) завжди забезпечували здатність людей до спільних дій. Слово «ідеологія» наприкінці ХVІІІ ст. увів у мову філософії французький філософ та економіст А.Л.К. Дестют де Трасі (1754–1836 рр.), який в окремих своїх працях («Етюди про здатність розмірковувати», «Елементи ідеології») позначав ним «науку про ідеї» (словом «ідеї» в той час іменували не тільки розумові конструкції, а й будь-які уявлення). «Наука про ідеї» повинна була досліджувати виникнення ідей, щоб відділити різного роду упередження та забобони від науково обґрунтованих уявлень. Ця наука мала базуватися на просвітницькій парадигмі мислення, що продовжувала програму Ф. Бекона – усунути владу «ідолів» над свідомістю з метою створити основу для реформування суспільства на науковій основі [4, с. 235].

Семантика слова «ідеологія» з моменту його появи пережила істотну еволюцію. Спочатку ідеологією називалася сенсуалістична теорія про походження, взаємодію і розвиток ідей, яка лише частково стосувалася соціального буття та поведінки людей. На теперішній час у наукових працях і публічному дискурсі це слово використовують у доволі різних сферах і значеннях, проте головним чином – у контексті суспільствознавчої тематики [5, с. 6]. Загалом ідеологію характеризують як певний ансамбль поглядів та ідей, який забезпечує усвідомлення, пояснення й оцінку реальності (передусім – суспільної), мотивів і завдань суспільної діяльності, поведінки, комунікації тощо; сукупність різних ідей і уявлень стосовно явищ дійсності, вона відображає сучасний стан суспільства; систему політичних, правових, етичних, релігійних, природних і філософських поглядів, ідей, цінностей, у яких усвідомлюється, оцінюється й втілюється ставлення людей до дійсності, один до одного, містяться цілі (програми) втілення чи реформування соціальної діяльності. Нині загально визнаним є те, що такого роду системоутворюючі елементи виникають у суспільстві разом з його появою та є умовою його існування [6, с. 13]. Опрацювання історіографії ідеологічної проблематики, розпочинаючи з праць А.Л.К. Дестют де Трасі й завершуючи поглядами на проблеми ідеологій постмодернізму, структуралізму, комунікативної філософії, герменевтики тощо, дає підстави стверджувати, що універсального визначення ідеології не існує, оскільки ідеологія перебуває на різних рівнях, у різноманітних типах, формах і видах, а ідеологічні явища багатоманітні та багатофункціональні [7, с. 6].

В основі кожної ідеології лежить певна ідея (від грецьк. *ιδέα* – початок, основа, першообраз), тобто форма осягнення дійсності в думці, яка

включає усвідомлення мети і способи подальшого пізнання й перетворення світу. За своєю логічною структурою ідея є видом поняття. Відмінність ідеї від звичайного поняття полягає в тому, що вона поєднує в собі об'єктивне знання про дійсність і суб'єктивну мету, спрямовану на зміну дійсності [8, с. 236]. Ідеї змінюють світ лише тоді, коли вони змінюють нашу поведінку [9, с. 479]. Будь-яка загальна ідея проходить крізь історію у своїх специфічних формах, обумовлених особливостями буття людей і рівнем їх цивілізації. Спочатку принцип зазвичай є ідеєю, що виникає лише спорадично як мрії окремих розумів чи як легкий відтінок інших форм духовності; поволі вона втілюється в соціальних практиках, поступово набуваючи визнання і вимагаючи реформ існуючого порядку; загальні ідеї є рушійною силою, що веде суспільство від одного стану до іншого: поселяючись у розумі людей, вони жалють як оводи чи світять як маяки; в якийсь момент жевріючий вогник, запалений ідеєю, спалахує полум'ям – настає період швидких змін; принцип стає важливою складовою суспільної культури, втілюється в системі вимог (імперативів) і врешті-решт (у поєднанні з іншими ідеями) змінює обличчя певної цивілізації [10, с. 25].

Ідеологія як явище суспільного життя і сформований індивідуальною, груповою та національною свідомістю ментальний конструкт продукує своєрідне суспільне ідеологічне поле, що є складною системою, структурні елементи якої знаходяться в певній ієрархії та взаємодії. «Середовищем», де під впливом масової свідомості та громадської думки виникає суспільна ідеологія, є поле суспільної психіки. У свою чергу суспільна ідеологія – це багаторівневе утворення, що перетинається з ідеологічним полем глобальних цивілізаційних цінностей. Перший за обсягом рівень суспільного

ідеологічного поля займає інтегративна (об'єднавча) ідеологія, що поєднує в собі загальнолюдські, суспільні, державні цінності, виступаючи носієм ідеологем суспільного та державного ладу. Другий рівень суспільного поля складають ідеології, котрі поділяються за сферами людської діяльності та їх новоутворення (політична, релігійна, професійна, економічна, правова ідеології тощо). Третій рівень представлений локальними ідеологіями певного явища або процесу (ідеологія сталого розвитку, ідеологія теорії держави та права тощо) [7, с. 7].

Ідеологія правової реформи безпосередньо пов'язана зі з'ясуванням ролі ідеологічного фактора у процесі суспільних змін. Потреба в ідеологічному забезпеченні суспільних реформ очевидна з низки причин. По-перше, існуюча влада має потребу в ідеологічній легітимізції своїх стратегічних і тактичних рішень і дій з метою надання їм характеру загальнонаціональних пріоритетів, наділення смислом і пафосом навіть рутинних заходів, що проводяться урядом. По-друге, політики мають потребу в завоюванні довіри електорату шляхом піднесення своїх амбіцій на рівень загальнонаціональних вимог. По-третє, інтелектуальна еліта вбачає в оформленні ідеологічного бачення світу сенс свого існування. По-четверте, широкі верстви населення мають потяг до вербального вираження невиразних власних переживань усього того, що відбувається, і досягнення таким чином певного внутрішнього комфорту [11, с. 29].

У фаховій літературі ведуть мову про ідеологію прискорення реформ, ідеологію системних реформ [12, с. 5, 7], ідеологію прогресивних реформ [13, с. 18] тощо. Так, у контексті розробки цілісної концепції етнонаціональної детермінованості адміністративної реформи П.І. Надолішній доводить, що етнонаціональний

фактор обумовлює радикальне оновлення державно-управлінського механізму, визначає національно-демократичний тип ідеології адміністративної реформи і справляє суттєвий вплив на її основні напрями [14, с. 6]. У свою чергу І.І. Смагін вважає, що політико-управлінська еліта України, здійснюючи адміністративну реформу з метою створення ефективної системи державного управління, повинна враховувати ідеологічні чинники реформування та забезпечити реформу ідеологічно. Для цього необхідно визначити мету суспільної та державної трансформації; систематизувати наявні інтегруючі ідеологеми та на науковій основі, узгоджуючи пошук з метою суспільної трансформації, сформулювати нові; розробити технологію поширення ідеологем інтегративної ідеології через визначені вище засоби в умовах плюралістичного суспільства та правової держави [7, с. 10]. На думку В.В. Носіка, здійснення земельної реформи – це не лише процес перетворення існуючих земельних відносин, які утвердилися в суспільстві впродовж певного історичного періоду, а й формування нових за соціально-економічною природою і правовим змістом земельних відносин, що виникатимуть у майбутньому. Тому юридична природа земельної реформи має базуватися на певних ідеологічних постулатах, від яких залежить визначення мети і завдань її проведення, а також строків і правових наслідків її втілення в життя. Формування сучасної правової ідеології реформування земельних відносин має відбуватися з урахуванням того, що в історико-правових дослідженнях виокремлюють два типи земельних реформ – революційні й еволюційні [15, с. 210].

Згідно з міркуваннями Н.М. Пархоменко, здійснення реформ в окремих сферах суспільного життя уповноваженими суб'єктами відбувається

шляхом усвідомлення їх мети, завдань, формування концептуальних основ цієї діяльності в межах реформаційних заходів [2, с. 176]. Ефективна реалізація запланованих в Україні реформ суспільного ладу передбачає формування та утвердження відповідної ідеології, складовими якої є такі принципи: верховенство права і законність, рівність, відповідність міжнародним зобов'язанням, повага прав людини та основоположних свобод, забезпечення належного урядування, контрольованість і моніторинг, легітимність та ін. Ідеологічні засади є консолідуючим чинником, передумовою своєчасності, якості й ефективності реалізації реформ суспільного ладу [1, с. 83; 2, с. 181].

В ідейному змісті реформаційні процеси мають відображати гуманізм. Будь-яка реформа своєю ідеологією має бути зорієнтована на рух до досягнення справедливого суспільного та державного ладу, правопорядку, що задовольняє потреби основних соціальних верств у конкретно історичному типі суспільства. Невипадково при демократичному державному режимі реформа є оптимальним інструментом суспільних перетворень. Діяльність реформатора є постійним полілогом з суспільством, його структурою та компонентами. У результаті цієї комунікації народжуються реформаційні ідеї, що відображають інтереси людини, суспільства та держави. Поява реформаційних ідей є творчим осяянням, інтелектуальним синтезом духовної діяльності людства з метою прогресивного перевлаштування навколишньої дійсності. У загальному плані пріоритетами всіх реформ є людина, сім'я, суспільство та держава [3, с. 322].

Формування ідеології правової реформи – це перший етап її впровадження, на якому потрібно визначити всю сукупність (перелік) ідей, що будуть покладені в основу правової

реформи і розвинуті на наступних стадіях її реалізації, зокрема в ході розробки концепції правової реформи. Власне, ідеї є складовими сутності правової реформи, матеріалом, з якого вона побудована. Ідеї правової реформи завжди повинні бути простими і зрозумілими для громадянського суспільства (як мінімум) і для пересічних громадян (як максимум). Кожна з ідей правової реформи має бути цілісною, нести окремий зміст [16, с. 8, 17]. На переконання О.І. Ющика, ідея правової реформи означає процес пізнання суб'єктом, який здійснює реформу, істинної природи наявного режиму законності, виходячи з необхідності його зміни, та одночасно процес практичного перетворення державним апаратом цього режиму згідно з усвідомленою потребою [17, с. 159]. Звідси слідує, що ідеологія правової реформи – це форма вираження істотних властивостей (сутності, природи) прогресивних правових змін, що вказують на самотність та окреслюють мету (цілі), завдання, принципи та основне призначення правової реформи.

У цьому контексті в юридичній доктрині представлено різні варіації мети (цілей), завдань, принципів і призначення, тобто ідеологічного фундаменту, концептуальних підвалин, правової реформи, зокрема:

– головна мета державно-правової реформи в Україні – це всебічний захист прав і свобод людини незалежно від ідеології, релігії, національності, статі та кордонів (Н.І. Карпачова, В.Я. Тацій), а одне з її першочергових завдань полягає у втіленні в життя принципу верховенства права (С.М. Солдатенко);

– метою правової реформи є забезпечення процесу формування досконалої правової системи, що здатна зумовити створення правової держави і громадянського суспільства в Україні (А.М. Колодій, В.І. Шакур);

– кінцевою метою, найважливішим соціальним призначенням правової реформи (реформи правової системи) є перетворення правової системи на ефективний інструмент формування громадянського суспільства з ринковою соціально орієнтованою економікою, що характеризуватиметься утвердженням в Україні верховенства права, тобто реальним забезпеченням юридичними засобами максимально можливого здійснення, надійної охорони й захисту прав та свобод людини і громадянина (П.М. Рабінович);

– одним з головних завдань правової реформи є утвердження принципу гуманізму в усіх сферах правового регулювання, оскільки гуманізація (реформування) змісту правової системи – це стержнева проблема правової реформи (В.В. Копейчиков, М.Г. Патеї-Братасюк, В.С. Шилінгов);

– правова реформа покликана забезпечити утвердження справедливої правової форми взаємовідносин (взаємних прав і обов'язків) між публічною владою і громадянами, у визнанні та гарантуванні правової рівності всіх індивідів, прав і свобод людини та громадянина (Ю.М. Грошевой);

– правова реформа в Україні проводиться в першу чергу з метою реалізації положень Конституції України та зміцнення на її основі української державності, правових основ українського суспільства, а також забезпечення системності, плановості та координованості нормотворчого процесу (Я.І. Ленгер).

У розрізі ідеологічних і концептуальних засад прогресивних правових змін Н.М. Пархоменко зазначає, що метою правової реформи є підвищення ефективності правової системи шляхом перетворення її сутності, зміни та наповнення новою якістю її змісту. У демократичних державах – це встановлення законності та правопорядку, забезпечення верховенства права.

Відповідно до цієї мети проведення правової реформи вимагає вирішення низки завдань, серед яких необхідно виокремити такі: підготовка і прийняття нормативно-правових актів, у яких визначається зміст правової реформи, її основні напрями та механізми впровадження; вдосконалення системи публічної влади; правове забезпечення всіх напрямів діяльності (функцій) держави. Правова реформа завжди має мету, котра визначає завдання на найближчу та віддалену перспективу. При цьому правова реформа потребує легітимності, узгодженості з економічними і фінансовими можливостями, кадровим та інституційним забезпеченням та ін. Це обов'язкові чинники і складові механізми проведення реформи, за допомогою яких правова система та її окремі елементи здатні змінюватися й удосконалюватися, бути ефективними. Важливим є створення передумов для виключення ризиків, коли суспільні відносини регулюються стабільними, але неефективними нормами права, які зумовлюють стагнацію суспільного розвитку та породжують кризові явища [18, с. 46].

Плідною з цього приводу є точка зору Т.С. Подорожної, яка стверджує, що правова реформа – це складний і багатоструктурний процес. Центральне завдання (головна проєктна ідея) правової реформи полягає в забезпеченні правових та організаційних гарантій прав і свобод людини, які є основою конституціоналізації права в цілому та правопорядку зокрема. Правова реформа багатьма нитками ідейно й нормативно пов'язана з конституцією, яка безпосередньо і визначає ці права та свободи. «Матриця» їх змісту міститься не стільки в концепції реформи, скільки в конституції країни. Саме в ній закладено головний орієнтир і критерій вітчизняного правового розвитку – людина, особа, громадянин, їхні права та свободи. У цьому

значенні саме права людини і громадянина можуть слугувати тим індикатором, що виявляє справжню мету конкретної правової реформи. Обсяг прав людини і громадянина та їх реалізація показують справжні наміри державної влади щодо реформування різних сфер життя суспільства. Разом з тим, права людини і громадянина не можуть розглядатись як абсолютна категорія, оскільки стратегічна мета будь-якої правової реформи – це узгодження правового розвитку держави з суспільними потребами. При цьому процес правової реформи містить як наявні ризики, так й позитивні тенденції. Роль права тут може бути подвійною: воно може як прискорювати, так і сповільнювати суспільний поступ, що пояснюється мінливістю змісту та обсягу прав і свобод людини [19, с. 29].

У загальній шкалі суспільних цінностей права людини, як і сама людина, посідають центральне місце й превалюють над усіма іншими. Їх пріоритет і важливість є беззаперечними, а роль і призначення – очевидними. «Людський вимір» – сутність будь-яких суспільних перетворень, точка відліку під час вирішення глобальних і поточних завдань, проведення різних реформ, а також розробки загальнодержавних програм. Саме з цих вихідних ідейно-ціннісних позицій має визначатися ідеологія правової реформи. Адже в сучасному світі ступінь реальності забезпеченості прав і свобод людини є важливим показником досягнутого суспільством і державою рівня цивілізованості. Права та свободи людини є найвищою гуманістичною цінністю, без них втрачається сама суть людської особистості, сенс її існування [20, с. 14].

Окрім того, варто наголосити на тому, що ідеологія правової реформи є не лише різновидом ідеології суспільних реформ, а й важливою складовою правової ідеології, яка має багатогранний характер і може бути

охарактеризована в якості правового явища, юридичної категорії, структурного елемента правової свідомості, компонента ідеологічної функції сучасної держави, теоретичної основи державної правової політики, внутрішньої детермінанти правового впливу тощо [21, с. 15]. Проте це інший аспект природи ідеології правової реформи, який ми розглянемо в ході наступних наукових пошуків.

Висновки. На основі опрацьованого вище можна дійти таких висновків:

У сучасному складному світі глобальних, регіональних і внутрішньодержавних суперечностей ідеологія покликана надавати правотворчим і державотворчим процесам, діяльності суб'єктів публічної влади, розвитку суспільства ціннісно осмисленого характеру. Адже ідеологія – це суспільний інтегратор і координатор у відцентрово спрямованій свідомості окремих соціальних груп. Ключовою функцією ідеології є духовне відображення реального світу та окреслення перспективної стратегії державно-правового поступу. Консолідуєчий потенціал ідеологічного чинника суспільних змін полягає у визначенні їх провідних ідей, змісту основних засад і спрямованості.

Ідеологія реформ як складова суспільної ідеології охоплює сукупність ідей, цінностей, ідеалів, принципів, символів, переконань, поглядів, концепцій і теорій, що призначені об'єднувати суб'єктів суспільних відносин задля спільних реформаційних заходів, а також відображати, оцінювати та цілеорієнтувати прогресивні суспільні перетворення. Розробка ідеологічної основи реформ розпочинається з формулювання відповідних ідей, що є первинним етапом будь-якої реформаторської діяльності. Ідеологія є теоретичною основою, джерелом додаткової легітимації та підвищення віри в суспільні реформи.

Ідеологія правової реформи – це сукупність взаємопов'язаних ідей, що виражають істотні властивості (сутність, природу) прогресивних правових змін шляхом окреслення мети (цілей), завдань, принципів і призначення правової реформи. Ідеологічний фундамент правових перетворень, нововведень є інтегративним фактором, передумовою своєчасності, якості та ефективності реалізації правової реформи. Ідеологія ціннісно

наповнює правову реформу, орієнтує суб'єктів її здійснення і сприйняття, надає уявлення про механізм досягнення цілей і завдань. Будь-який дефіцит правової реформи чи її слабкі сторони компенсуються значною мірою ідеологічним чинником. При цьому людина, її гідність, права і свободи – це той вектор руху, виключно завдяки якому можливі формулювання і подальше впровадження правової реформи.

Список використаних джерел

1. Правова ідеологія як засадничий принцип консолідації українського суспільства : наук.-аналіт. доп. / Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. 86 с.
2. Пархоменко Н. М. Ідеологія як складова і чинник ефективності реалізації реформ в Україні. *Публічне право*. 2018. № 4 (32). С. 176–182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2018_4_25
3. Кривицький Ю. В. Ідеологія правової реформи: загальнотеоретичний аспект. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 лист. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультат. місія Європейського Союзу. Харків, 2018. С. 321–323.
4. Лісовий В. Ідеологія. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редокол.) та ін. Київ : Абрис, 2002. С. 235–236.
5. Лютий Т., Ярош О. Ідеологія: матриця ілюзій, дискурсів і влади : монографія. Київ : НаУКМА, 2016. 200 с.
6. Риженко Є. С. Інтегративна ідеологія як чинник консолідації українського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. Київ, 2008. 19 с.
7. Смагін І. І. Інтегративна ідеологія та її роль у системі адміністративного реформування : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2002. 20 с.
8. Левицька О. Ідея. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редокол.) та ін. Київ : Абрис, 2002. С. 236–237.
9. Харарі Ю. Н. Homo Deus. За лаштунками майбутнього / Пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ, Форс Україна, 2018. 512 с.
10. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) : монографія. Харків : Право, 2008. 240 с.
11. Заздравнова О. І. Ідеологія в еволюціонуючому соціумі : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Харків, 2002. 37 с.
12. Сарапін В. О. Ідеологія системних реформ в контексті стабілізації соціально-економічного та політичного розвитку України на рубежі століть (політологічний аналіз) : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.03. Київ, 2005. 20 с.
13. Павловський М. Ідеологія прогресивних реформ для України. Київ : Техніка, 1998. 56 с.
14. Надолішній П. І. Етнонаціональний аспект адміністративної реформи в Україні (теоретико-методологічний аналіз) : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 1999. 36 с.
15. Носік В. Методологічні та теоретичні основи правової ідеології земельної реформи в Україні. *Філософія права і загальна теорія права*. 2012. № 1. С. 209–214. doi: <https://doi.org/10.21564/2227-7153.2012.1.183789>
16. Багрій В. І. Впровадження правової реформи в Україні. Етап перший: формування ідеології правової реформи. Київ, 2013. 100 с.

17. Ющик О. І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні : монографія. Київ : Ін-т законодавства Верховної Ради України, 1997. 192 с.

18. Пархоменко Н. М. Сутність і зміст правової реформи: теоретичні аспекти. *Правова держава*. 2018. Вип. 29. С. 44–49.

19. Подорожна Т. Правова реформа у світлі конституціоналізації права: проблеми та перспективи вирішення. *Конституційна реформа в Україні: досвід країн Центральної і Східної Європи* : зб. матер. учасників Першої наук.-прак. конф. (м. Львів, 19 квіт. 2019 р.) / Упоряд. І. Софінська Львів : Каменяр, 2019. С. 25–29.

20. Скомаровський В. О. Забезпечення прав і свобод людини у процесі соціально-політичного реформування українського суспільства : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2005. 20 с.

21. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2016. 41 с.

Кривицький Ю. В. Ідеологія правової реформи: теоретичний вимір

У статті узагальнено і розвинуто теоретико-методологічні знання про ідеологію правової реформи в межах розроблення теорії останньої та практичної реалізації прогресивних правових змін. Проаналізовано сутність, потенціал і призначення ідеологічного фактора в ході суспільних перетворень. У сучасному складному світі глобальних, регіональних і внутрішньодержавних суперечностей ідеологія покликана надавати правотворчим і державотворчим процесам, діяльності суб'єктів публічної влади, розвитку суспільства ціннісно осмисленого характеру. Адже ідеологія – це суспільний інтегратор і координатор у відцентрово спрямованій свідомості окремих соціальних груп. Консолідує потенціал ідеологічного чинника суспільних змін полягає у визначенні їх провідних ідей, змісту основних засад і спрямованості. Охарактеризовано ідеологію реформ в якості складової суспільної ідеології. Обґрунтовано, що ідеологія реформ охоплює сукупність ідей, цінностей, ідеалів, принципів, символів, переконань, поглядів, концепцій і теорій, що призначені об'єднувати суб'єктів суспільних відносин задля спільних реформаційних заходів, а також відображати, оцінювати та цілеорієнтувати прогресивні суспільні перетворення. Розробка ідеологічної основи реформ розпочинається з формулювання відповідних ідей, що є первинним етапом будь-якої реформаторської діяльності. Ідеологія є теоретичною основою, джерелом додаткової легітимації та підвищення віри в суспільні реформи. Розкрито ідеологічний фундамент правової реформи, його роль і значення в теорії та практиці істотного, прогресивного перевлаштування права. Ідеологія правової реформи – це сукупність взаємопов'язаних ідей, що виражають істотні властивості (сутність, природу) прогресивних правових змін шляхом окреслення мети (цілей), завдань, принципів і призначення правової реформи. Ідеологічний фундамент правових перетворень, нововведень є інтегративним фактором, передумовою своєчасності, якості та ефективності реалізації правової реформи. При цьому людина, її гідність, права і свободи – це той вектор руху, виключно завдяки якому можливі формулювання і подальше впровадження правової реформи.

Ключові слова: ідея, ідеологія, реформаційна ідея, ідеологія реформ, правова ідеологія, ідеологія правової реформи.

Kryvytskyi Y. Ideology of legal reform: theoretical dimension

The article summarizes and develops theoretical and methodological knowledge about the ideology of legal reform within the framework of the development of the theory of the latest and practical implementation of progressive legal changes. The essence, potential and purpose of the ideological factor in the course of social transformations are analyzed. In today's complex world of global, regional and intra-state contradictions, ideology is designed to give law-making and state-making processes, the activities of public authorities, and the development of society a meaningful character. Ideology is a social integrator and coordinator in the

centrifugally directed consciousness of individual social groups. The consolidating potential of the ideological factor of social changes lies in the determination of their leading ideas, the content of the main principles and direction. The ideology of reforms as a component of social ideology is characterized. It is substantiated that the ideology of reforms encompasses a set of ideas, values, ideals, principles, symbols, beliefs, views, concepts and theories, which are intended to unite the subjects of social relations for joint reform measures, as well as to reflect, evaluate and target progressive social transformations. The development of the ideological basis of reforms begins with the formulation of relevant ideas, which is the primary stage of any reform activity. Ideology is a theoretical basis, a source of additional legitimation and increasing faith in social reforms. The ideological foundation of the legal reform, its role and significance in the theory and practice of the substantial, progressive rearrangement of law are revealed. The ideology of legal reform is a set of interconnected ideas that express the essential properties (essence, nature) of progressive legal changes by outlining the goal (goals), tasks, principles and purpose of legal reform. The ideological foundation of legal transformations and innovations is an integrative factor, a prerequisite for the timeliness, quality and effectiveness of the implementation of legal reform. Human, his dignity, rights and freedoms are the vector of movement, thanks exclusively to which the formulation and further implementation of legal reform are possible.

Key words: idea, ideology, reformation idea, ideology of reforms, legal ideology, ideology of legal reform.